

SALE

4

I.ročník

1991

ČASOPIS DOMINIKÁNSKÉ RODINY

- Reginald Dacík OP Škola dominikánské mystiky*
Dorotheos z Gazy O pocitu ukřivdění
P.J.Cordes Nová duchovní hnutí v Církvi
Vladimír Koudelka OP Dominikánská rodina v dějinách
Jacek Salij OP Tajemství "zbožštění" člověka
Co to znamená být věřícím člověkem?
Jiří A. Fuchs Problém přístupu k Písmu

O pocitu ukřivdění

Sv. Dorotheos z Gazy byl okolo poloviny 6. století opatem kláštera v Gaze v Palestině. Předkládáme osmé z jeho čtyřadvaceti Naučení (Διδασκαλίας ψυχωφελείς διάφοροι).

Otcové říkali, že mnichům má být docela cizí jak hněv, tak i urážení kohokoli. A dále se opět praví: "Kdo ovládl hněv, ten přemohl demony. Kdo je však zmítán touto vášní, ten je nahony vzdálen opravdovému mnišskému životu." Co tedy máme říct o sobě my, když nejen že setrváváme v podrážděnosti i v hněvu, ale oddáváme se také pocitům ukřivdění a myšlenkám na odplatu? Co zbývá, než abychom zaplakali nad svým stavem, tak bídným a nedůstojným člověka?

Probud' me se tedy, bratři, a vynasnažme se s pomocí Boží, abychom se zachránili od hořkosti této zhoubné vášně.

Stává se mezi bratry, že dojde k nedorozumění nebo se zrodí vzájemná nelibost. Jeden z nich se pak druhému kajícně pokloní, ale i po usmíření se cítí rozladěn a má stále vůči bratru pochybnosti. Takový člověk své pochybnosti nesmí zanedbat, ale má je co nejrychleji vykořenit. Vždyť to už je pocit ukřivdění, a jak jsem naznačil, je nutná značná pozornost a velká snaha, abychom v něm nesetrali a nepřišli do nebezpečí záhuby. Kdo totiž vykonal kající poklonu a usmířil se kvůli příkázání, vyléčil v sobě pro tuto chvíli hněv, ale ještě se nedal do boje s pocitem ukřivdění a touhou po odplatě; a proto v něm zůstává rozmrzelost vůči bratru. Neboť něco jiného je *pocit ukřivdění*, něco jiného *hněv*, jiná věc je *podrážděnost* a jiná věc *nepokoj*.

Abyste lépe pochopili, vyložím vám to na příkladu: Kdo rozdělává oheň, vezme nejprve malý žhavý uhlík, a to je nešetné slovo tvého bratra. Ano, je to ještě právě jen malý uhlík, vždyť co jiného je jedno slovo tvého bratra? Když je s klidem sneseš, ten uhlík jsi uhasil. Jestliže však budeš dál uvažovat: "Proč mi to řekl? I já mu mám co vytknout! Neřikal by to, kdyby mě nechtěl urazit. Ať nepochybuje, že mu to vrátím," - hle, už jsi přiložil drobné třísky nebo troud, právě jako ten, kdo zakládá oheň. Způsobil jsi doutnání, a to je vnitřní *nepokoj*.

Nepokoj je rozvíření a srážka myšlenek a vzrušuje a dráždí srdce k opovážlivosti. *Oповážlivost* pak je povzbuzení touhy pomstít se tomu, kdo ti ukřivdil, a může přerůst až ve vyzývavost. Blažený opat Marek¹⁶ řekl: "Zloba, je-li živena úvahami, dráždí srdce k opovážlivosti, je-li však potírána skrze modlitbu a naději, nutí ho ke zkroušenosti."

Jak už jsem řekl, kdybys klidně snesl nepatrné slůvko svého bratra, zhasil bys i ten malý uhlík, ještě dřív než se objevil *nepokoj*. A stejně, chceš-li, můžeš snadno uhasit i nepokoj, dokud je ještě v počátcích, mlčením, modlitbou, jediným od srdce učiněným pokáním.

Jestliže však necháš uhlík doutnat - to je, dráždíš-li a povzbuzuješ své srdce přemítáním: "Proč mi to řekl? I já mu mám co vytknout," - z této, dá se říci, srážky a přetřásání myšlenek se jakoby křesáním rozněcuje srdce a nastává vzplanutí *podrážděnosti*. Neboť jak říká svatý Basileios¹⁷, podrážděnost je vření krve okolo srdce. Hle, je tu tedy podrážděnost, což je to, čemu se také říká žlučovitost. I tu můžeš uhasit, jestli chceš, dřív než se objeví hněv; budeš-li se však dál znepokojoval a rozčilovat, podobáš se člověku, který přikládá dříví do ohně, aby se ještě víc rozhořel. Tak vznikne řeřavé uhlí, a to je hněv.

¹⁶ Marek Eremita, 5. století, žák sv. Jana Zlatoústého

¹⁷ Basileios Veliký, asi 330-379, jeden ze tří velkých kappadockých Otců

O této věci mluvil také opat Zosimas¹⁸, když se ho tázali na objasnění slov "kde není podrážděnost, tam utichá boj". Vždyť jestliže s počínajícím nepokojem - když začne, jak jsme řekli, dýmat a tu a tam prskat jiskry - se člověk včas sám obviní a vykoná kající poklonu, dřív než vzplane oheň a objeví se podrážděnost, uchová pokoj. Na druhou stranu, pokud se neuklidní, ale setrvá v *nepokoji* a vzdoru a zrodí se *podrážděnost*, je podoběn, jak jsme řekli, tomu, kdo přikládá dříví do ohně. Ten hoří, až vzniknou velké žhavé uhly. A právě tak, jako řeřavá polena zuhelnatí, jsou shrabána a dají se stranou a mohou nepoškozena ležet mnoho let, ba mohou být i polita vodou, aniž by zetlela, tak i *hněv*, jestliže trvá, přerůstá v *pocit ukřivděnosti*, a toho se člověk nezabaví jinak, než prolitím vlastní krve¹⁹.

Hle, objasnil jsem vám ten rozdíl, porozuměli jste? Ano, vyslechli jste, co je to *první nepokoj*, co je *podrážděnost*, co je *hněv* i co je *pocit ukřivděnosti*. Vidíte, jak se od jediného slova dospěje k tak velikému zlu? Vždyť kdyby člověk hned na začátku sám sobě předložil výčitku, snesl klidně výtku od bratra a nechtěl se mu pomstít, říct za jedno slovo dvě nebo i pět a zlo splatit zlem, zachránil by se ode všech těchto zel. Proto vám stále říkám: vytínejte vášně začerstva, dřív než se ve vás opevní a vy budete muset mnoho strádat. Je totiž něco jiného vytrhnout malou rostlinku a něco jiného vyrvat s kořeny vzrostlý strom.

Nic mne tolik neudivuje jako to, že ani sami nevíme, co zpíváme v žalmu. Každý den se modlíme žalmy a neuvědomujeme si, že vlastně sami sobě zlořečíme. Cožpak nejsme povinni vědět, co zpíváme? Říkáváme totiž²⁰:

*Jestli jsem odplatil těm, kteří mi činili zlo,
at' padnu bezmocný rukou svých nepřátel.*

Co to znamená "at' padnu"? Pokud člověk stojí, má sílu postavit se protivníkovi, bije a je bit, vítězí a je přemáhán, ale pořád stojí. Jestliže se stane, že upadne a leží na zemi, jak může ještě bojovat proti svému nepříteli? A my si vyprošujeme, nejen abychom padli před svými nepřáteli, ale navíc abychom upadli *bezmocní*. Povězme si, co to znamená, že někdo padne rukou nepřítele *bezmocný*. *Padnout* znamená ležet na zemi a nemít už sílu postavit se na odpor. *Bezmocný* je ten, kdo nemá v záloze nic, co by mu dalo sílu ještě povstat. Neboť kdo je s to povstat, může se opět o sebe nějak postarat a jednou znovu nastoupí k zápasu.

A dále říkáme:

at' nepřítel pronásleduje moji duši a uchvátí ji.

Nejen at' pronásleduje, ale také uchvátí, abychom byli v jeho područí, abychom zcela a ve všech věcech podléhali jemu; a at' nás ničí, pokud zlem odplatíme těm, kteří nám činili zlo.

A nejen za to se modlíme, ale i za to, at' nepřítel
zašlape do země náš život.

Co je to, náš život? Náš život, to jsou *ctnosti*. A my prosíme, aby náš život byl zašlapán do země, tak aby člověk byl docela jako hliněný a celý jeho důvtip byl přibit k zemi.

A mou slávu at' uvede v prach.

Co je naší slávou, ne-li poznání, které povstává v duši skrze zachovávání svatých přikázání?

A my se modlíme, aby nepřítel obrátil *naši slávu*, jak praví Apoštol²¹, v *naši hanbu*, aby ji uvedl v prach, aby naše sláva i život byly jako z hlíny, abychom už neuvažovali božsky, ale jenom lidsky, podle těla, tak jako ti, o nichž řekl Bůh²²: *Můj duch nesetrvá v těchto lidech, vždyť jsou jen tělo.*

Hle, když zpíváme verše žalmu, sami sobě zlořečíme, jestliže zlým splácíme zlé. A jak často odplácíme zlo za zlo, vůbec se nad tím nepozastavíme a nevěnujeme tomu ani trochu pozornosti!

¹⁸ Zosimas, 1. pol. 6.století, opat v Palestině

¹⁹ Jde zřejmě o obraz mimořádné duchovní a duševní námahy a utrpení

²⁰ Ž 7,5n; citováno podle Septuaginty

²¹ F 3,19

²² Gn 6,3; podle Septuaginty

Odplácet zlým za zlo se dá nejenom činem, ale také slovem nebo pohledem. Někdy člověk neodplácí zjevně skutkem, ale je zřejmé, jak jsem řekl, že se mstí slovem nebo pohledem. Bývá to tak, že někdo svého bratra znepokojí třeba jen jediným pohledem, posuňkem nebo výrazem tváře. I výrazem tváře či posuňkem může totiž člověk zranit svého bratra, a také to je skutečné odplácení zlem.

Jiný se snaží, aby se nemstil ani skutkem, ani slovem, pohledem nebo posuňkem; je však v srdci rozladěný a cítí nelibost vůči svému bratru.

Všimněte si, kolik je rozličných duševních stavů! Člověk ani nemusí být rozladěn; jestliže však uslyší, že toho bratra někdo pokořil, pohaněl nebo si na něj postěžoval, cítí radost. Očividně pak splácí zlým za zlé aspoň ve svém srdci.

Další pak ani neživí zlobu v srdci, ani se neraduje, když slyší hlasy proti tomu, který ho předtím urazil. Dokonce se rmoutí pro jeho zármutek, nemá však radost, jestliže se mu daří. Trápí se, když vidí, jak ostatní bratra chválí a jak je spokojený. Také to je druh pocitu ukřivdění, i když už o něco mírnější. Vždyť se máme radovat ze spokojenosti svého bratra, dělat všechno, abychom mu posloužili, a každým svým skutkem usilovat o jeho pokoj a čest.

Na počátku promluvy jsme hovořili o člověku, který se kajícím pokloní svému bratru, avšak ve vztahu k němu zůstává rozladěn. A řekli jsme si, že skrze poklonu vyléčil *hněv*, ale ještě se nedal do boje s *pocitem ukřivdění*.

A máme druhého člověka: stane se, že ho někdo urazí. Jeden druhému se pak kajícím pokloní a oba se navzájem usmíří. Žije potom s bratrem v pokoji a nechová vůči němu v srdci žádnou zlobnou vzpomínku. Přihodí-li se však po nějakém čase, že mu ten bratr zase řekne něco ponižujícího, začne si připomínat i starou křivdu a znepokojí se nejen tou druhou záležitostí, ale i kvůli té první. Je podobný člověku, který utřil ránu, přiložil na ni náplast, rána se díky náplasti vyléčila a zacelila, ale to místo ještě zůstává citlivé. Když někdo hodí kamenem a zasáhne je, zraní se mnohem snáze než kterkoliv jiné místo na těle a hned začne krváčet. Tak se stalo i jemu: měl ránu a přiložil náplast, a to byla kající poklona. Vyléčil zranění, totiž *hněv*, a začal se vypořádávat i s *pocitem ukřivdění*, tím že se vynasnažil nechovat ve svém srdci žádnou zlobnou vzpomínku, což je totéž jako zacelení rány. Ta se však ještě úplně nevyhladila, v člověku je totiž zbytek pocitu ukřivdění; to je čerstvá jizva, která jakmile utřel i malý úder, snadno otevře celou ránu. Je tedy nutné se vzchopit, aby se úplně zahladila jizva, tak aby místo zarostlo vlasy a nezbyla žádná ošklivá stopa; aby vůbec nebylo poznat, že tam někdy bylo poranění.

Jak toho dosáhnout? Skrze modlitbu z celého srdce za toho, který nás urazil: "Bože, pomoz mému bratrovi i mně, pro jeho modlitby!" Takovým způsobem se člověk modlí za svého bratra. A je to znamení soucitu a lásky a zároveň se pokoří člověk sám, protože prosí o pomoc ve jménu modliteb svého bratra.

Kde je *soucit a láska a pokora*, co zmůže podrážděnost, pocit ukřivdění či nějaká jiná vášeň? Pěkně to řekl opat Zosimas: "I kdyby ďábel se všemi svými démony použil veškerých kejklů své zloby, jeho lsti jsou k ničemu. Drtí je pokora Kristova přikázání." A jiný stařec praví: "Kdo se modlí za nepřátele, ten není schopen myšlenek na odplatu."

To, co slyšíte, uveďte ve skutek, a dobře to pochopíte. Neboť je jisté, že nebudete-li jednat, jen ze samých slov to přijmout nemůžete. Který člověk, když se chce naučit řemeslo, snaží se ho naučit jen podle vyprávění? Docela určitě nejdříve jenom pracuje a svůj výrobek kazí, dělá a ničí svou práci, a tímto způsobem se kousek po kousku s námahou a trpělivostí učí tomu umění. A Bůh vidí jeho únavu i snažení a pomáhá mu.

My pak bychom se chtěli vyučit umění všech umění z pouhých slov, aniž bychom usilovali o skutky? Což je to vůbec možné?

Rozhodněme se tedy, bratři, a s horlivostí se dejme do práce, dokud nám ještě zbývá čas. Bůh nám dá pamatovat si a zachovávat to, co jsme slyšeli, aby se nám to v den soudu nestalo příčinou odsouzení.

(Přeložil Josef Bartoň)